

BÜNTETÉS- VÉGREHAJTÁSI ALKALMAZOTT

SZAKMAISMERTETŐ INFORMÁCIÓS MAPPA

Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program
(HEFOP) 1.2 intézkedés

„Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat fejlesztése”

BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI ALKALMAZOTT

Feladatok és tevékenységek

A szabadságvesztés, mint büntetés csak az újkorban lett a bűnelkövetők leggyakoribb büntetési módja.

Az ókorban a bűnelkövető fogva tartását az elítélésig a carcer (örizet) szolgálta. Az ítélet lehetett pl.: halál, száműzetés, rabszolgaság.

A középkorban a legkülönbözőbb igen véres kivégzéseket alkalmazták a bűnelkövetők körében: karóba húzás, kerékbetörés, máglyán való elégetés, felnégyelés, kövezés, lefejezés stb. Kisebb súlyú bűncselekmények elkövetőinél csonkolást, kalodába zárást, esetleg megszégyenítést (bélyegzés) alkalmaztak. Az elzárás, a tömlőcbe vetés nem volt túl gyakori, nem is voltak erre kialakított, nagy tömegeket befogadó börtönök.

A XVI –XVII. századtól egyre több bűnelkövetőt ítéltek kényszermunkára, amelynek ismert formái a gályarabság, a hajóvontatás, voltak. A gyarmatbirodalmak kialakulása után az elítélteket gyakran szállították távoli, tengerentúli gyarmatokra.

A XVII –XVIII. században jelent meg a fogság, illetve a várfogság, többnyire a politikai ellenfelek elszigetelése céljából. Gondoljunk a híres, hírhedt történelmi nevezetességű londoni Tower-re, a párizsi Bastille-ra, a konstantinápolyi Jedikulára (héttorony), ahol Török Bálint raboskodott, ill. az osztrák Kufstein ill. Spielberg várára, ahol a negyvennyolcas szabadságharc hősei raboskodtak.

Magyarországon a szabadságvesztést először egy 1723. évi királyi dekrétum írta elő a vérfertőzés büntetése. Az első fenyítő- és dologház 1772-ben nyílt meg Szempcen, de működése rövid ideig tartott. A szabadságvesztés hazánkban a 18. század végén vált uralkodó büntetési nemmé. A hazai börtönrendszer kialakítását az osztrák adminisztráció kezdte meg az 1850-es években.

A szabadságvesztés-büntetés hazai alkalmazásának gyakoriságára jellemző, hogy az 1970-es évek közepéig meghaladta az összes elítélés 50%-át. Az 1980-as évek végétől kiszabásának aránya valamelyest csökkenő tendenciát mutat.

A szabadságvesztés végrehajtásának rendszere Magyarországon:

1. A szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának rendje tartalmilag a végrehajtásnak az a módja, amely magában foglalja a büntetés különböző - a visszatartó, a joghátrányi és a pozitív személyiségformáló - elemeinek érvényesülését.

A büntetés-végrehajtás egyéniesítésének fontos követelménye a végrehajtás intézményrendszerének a differenciáltsága, amely egyfelől az elítéltek osztályozását (klasszifikációját), másfelől a büntetés-végrehajtási intézetek, részlegek, alkalmazandó eljárások, módszerek specializálását jelenti.

A végrehajtás egyéniesítése alapvetően a szabadságvesztés különböző fokozataiban, fegyházban, börtönben, fogházban való végrehajtásával történik. A három végrehajtási fokozat mellett szól, hogy az elkövetők többsége három csoportba sorolható:

a) A többszörösen visszaesők és az igen súlyos bűncselekményt elkövetők: a legszigorúbb fokozatban, a fegyházban töltik büntetésüket, amelynek jellemzői a belső életrend részletes szabályozása és ellenőrzése, az intézeten belüli mozgás korlátozása, a személyes szükségletre fordítható alacsony pénzösszeg és a külvilággal való érintkezés - főképpen az eltávozási lehetőségek - szűkössége.

b) A szándékos bűncselekmények miatt viszonylag hosszabb tartamú büntetésre elítéltek büntetésüket börtönben töltik és életrendjük szabályozását a törvényhozó a fegyház és a fogház közé illesztette. Napközben a zárkaajtót esetükben nyitva kell tartani, mozgásuk azonban bizonyos korlátok közé esik.

c) A szándékos bűncselekmény miatt viszonylag rövidebb tartamú büntetésre és a gondatlan bűncselekmények miatt elítéltek a legkevésbé szigorú fokozatban, a fogházban töltik büntetésüket, ahol az elítélt életrendje csak részben meghatározott, intézeten belüli mozgása legkevésbé korlátozott és az intézetből való rendszeres eltávozása (családjához, külső munkahelyre) engedélyezhető.

Az elítéltek osztályozásának kötelező normáit az ún. elkülönítési szabályok tartalmazzák. Eszerint el kell különíteni a különböző végrehajtási fokozatba tartozókat, továbbá a nőket a férfiaktól, a fiatalkorúakat a felnőttektől, a betegeket az egészségesektől. Ezen belül vannak olyan speciális csoportok, amelyeknek a jellemzői alapvetően eltérnek az általánostól, így a velük szemben alkalmazott nevelési-kezelési eljárások sajátosak. Ilyenek a fiatalkorú, a női, a személyiségzavarban szenvedő, drog-prevenációs csoportokba tartozó, valamint az idegen állampolgárságú elítéltek.

2. A nemzetközi elvekkel összhangban, a hazai szabályozásban is megjelenő szemlélet a végrehajtás rendjének betartását egy érdekeltségi rendszerben, elsősorban a fogvatartott

önkéntes jogkövetésére alapozza. Ezt az érdekeltséget egy pozitív ösztönzési rendszer kialakítása teszi lehetővé, amelynek logikája az, hogy a fogvatartottakat a követelmények teljesítésére nem büntető intézkedésekkel, hanem a kilátásba helyezett, jelentősen megnövelt előnyökkel, kedvezményekkel kívánja motiválni. (átmeneti intézmény, enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása, rövid tartamú eltávozás, kimaradás).

A büntetés-végrehajtás alapelvei:

Az Egyesült Nemzetek, majd az Európa Tanács által fenntartott nemzetközi intézményrendszer segítségével kialakított európai börtönmodellnek két alapvető intézménynek kell megfelelnie: az egyik a társadalom biztonságához való joga, a másik a fogva tartott személy emberi méltóságának tisztelete.

Ebből fakadóan az európai büntetés-végrehajtási politika három alapelvét a következőkben rögzítették:

- a szabadságvesztés-büntetésnek a szabadságtól való megfosztásból kell állnia, a büntetéshez többletként hozzáfűzött kényszer vagy szenvedés nélkül,
- a büntetés-végrehajtásnak elvileg az elítélt újbóli társadalomba való beilleszkedését kell céloznia,
- biztosítani kell alapvető emberi jogainak betartását.

A hazánkban a 90-es évek elején meginduló börtönügyi kodifikációs munkálatok kettős célja a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának humanizálása, másrészt az elítéltek sorsának emberi jogi alapokon nyugvó rendezése volt. A kodifikáció során a korszerűsítés elvi irányait az európai börtönügyi felfogás három legfontosabb alaptétele, a normalizálás, a nyitottság és az ún. felelősségi elv határozta meg.

a) A normalizálás követelménye szerint a börtönbüntetés körülményeit - a biztonsági igények által behatárolt módon - a lehető legjobban közelíteni kell a szabad élet normális körülményeihez. Ez azt fejezi ki, hogy a fogvatartott személyi- és mozgásszabadságát kivéve, lehetőleg őrizze meg valamennyi alapvető (emberi) jogát és szabadságát.

b) A nyitottság elve: azt az igényt fogalmazza meg, hogy a börtönnek a külső társadalomtól elszigetelő teljes zártságát, merevségét - intézményesített jogi megoldásokkal - oldani kell. Számos megjelenési formája létezik: levelezés, látogató fogadása, csomag-, újság- és könyvrendelés, rádió, televízió használata, külső munkán való részvétel lehetősége, kimenő eltávozás, vallási és civil szervezetekben való részvétel, stb.

c) A felelősség elve: elsődlegesen a fogvatartott - mindenek előtt önmagával szembeni - felelősségérzetének felkeltését célzó módszerek alkalmazását jelenti. Az ilyen módon felépített kezelési rendszer nem "kényszer - nevel", hanem sokkal inkább praktikus lehetőséget kínál a fogvatartottnak arra, hogy maga válasszon a különböző rehabilitációs, reszocializációs célzatú programok közül. Ilyen lehet a munka és az oktatás mellett a szociális és pszichológiai tréning, illetve ezek társításai, amelyek célja, hogy kellő motivációt jelentsenek az elkövető számára egy más, - nem törvénszegő - életvitelre való áttéréshez.

A „büntetés-végrehajtási alkalmazott” egy gyűjtőszó. Több foglalkozás sorolható ide, amelyekben az a közös, hogy büntetés-végrehajtási intézetekben dolgoznak. A büntetés-végrehajtási alkalmazott egy jogviszony, alkalmazási mód. A lényege, hogy munkaviszony létesül a büntetés-végrehajtási intézet mint munkáltató, ill. a munkavállaló között.

Büntetés-végrehajtási alkalmazott lehet valaki hivatásos büntetés-végrehajtási tisztként, tiszthelyettesként ill. tisztesként, de lehet közalkalmazotti jogviszonyban is. A tisztelnél előfeltétel a főiskolai, egyetemi végzettség, a tiszthelyetteseknél a középiskola, érettségi, tiszteseknél középiskola.

A büntetés-végrehajtási intézetek totális intézmények, melyekre jellemző, hogy jelentős számú hasonló szituációban lévő ember van összezárva, akiket a társadalomtól rövidebb, hosszabb ideig elszigeteltek, életük szigorú szabályok szerint, uniformizáltan, irányítás és ellenőrzés alatt folyik. Az alapvető élettevékenységek, mint evés, alvás, tisztálkodás, munkavégzés, szórakozás általában több emberrel együtt, szigorú szabályok szerint zajlik. Az élet szinte minden területe órarend-szerűen, előírásoknak megfelelően folyik. A börtönök önellátásra törekszenek, így saját konyhát, karbantartó műhelyt, könyvtárat, iskolakörletet, vallásgyakorláshoz szükséges helyiséget működtet.

A totális intézmény jellegéből következően a büntetés-végrehajtási intézetekben minden olyan foglalkozást megtalálunk, amelyek ezt a fajta totális működést biztosítani tudják. Így ezen intézetek alkalmaznak parancsnokokat, biztonsági szakembereket, büntetés-végrehajtási felügyelőket, büntetés-végrehajtási főfelügyelőket, nevelőket, pedagógusokat, gyógypedagógusokat, pszichológusokat, orvosokat, ápolókat, adminisztratív dolgozókat, gazdálkodási szakembereket, logisztikával foglalkozó szakembereket, informatikusokat,

szakácsokat, konyhai dolgozókat, ételmezésvezetőket, varrodai dolgozókat, szabókat, varrónőket, pénzügyi szakembereket, jogászokat, adatkezelő szakembereket, személyügyi szakembereket, sofőröket, karbantartókat és még számos más szakembert.

Melyek a jellemző feladatok, tevékenységek ebben a szakmában?

A büntetés-végrehajtási tisztek speciális tevékenységei, feladatai:

Irányítási, vezetési feladatok: A büntetés-végrehajtási tisztek a szakterületükön dolgozók munkáját szervezik, irányítják, illetve ellenőrzik. Ezen a területen alkalmazzák pszichológiai, környezetvédelmi, vezetési, szervezési és kommunikációs ismereteiket.

Büntetés-végrehajtási feladatok: A tiszteknek speciális feladatai és tevékenységei magához a büntetés végrehajtásához kapcsolódnak. Feladatuk, hogy végrehajtsák az egyes büntetéseket és intézkedéseket a megfelelő jogi szabályok szerint, a végrehajtás céljának és feladatainak megfelelően, valamint a fogvatartottak reszocializációját elősegítő eszközök és módszerek ismeretében. Munkájuk során alkalmazzák állam- és jogtudományi ismereteiket (magyar alkotmány-, emberi, államigazgatási, büntető-, büntetőeljárás- és polgári jogi ismeretek).

A büntetés-végrehajtási feladatok során informatikai, pedagógiai, pszichológiai és szolgálati lélektani ismereteket is alkalmaznak.

Biztonsági feladatok: A büntetés-végrehajtási tisztek munkájuk során alkalmazzák a büntetés-végrehajtási intézetek biztonságával összefüggő normákat. Feladataikat megfelelő emberi magatartással, nagyfokú felelősség- és hivatástudattal látják el.

Rendvédelmi feladatok: A büntetés-végrehajtási tisztek bűnügyi, kriminalisztikai, kriminológiai és rendvédelmi alap-, illetőleg szakismeretek birtokában rendvédelmi feladatokat is ellátnak. A rendvédelemhez szükséges speciális ismereteket és képességeket a tisztek folyamatos lökiképzéseken, védelmi-önvédelmi gyakorlatokon szerzik meg.

Gazdálkodási, pénzügyi tevékenység: A büntetés-végrehajtási tisztek gazdálkodási, pénzügyi tevékenységet is végeznek, büntetés-végrehajtásra vonatkozó jogi, biztonságsszolgálati, pénzügyi és gazdálkodási ismeretek alapján.

A büntetés-végrehajtási alkalmazottak speciális tevékenységei, feladatai a fogvatartottak szellemi, lelki és szociális gondozása területén:

Az első, legfontosabb feladat a szabadságvesztés büntetés végrehajtása úgy, hogy közben fenntartsa az elítélt önbecsülését, fejlessze felelősségérzetét, és ezzel elősegítse, hogy felkészüljön a szabadulás utáni, a társadalom elvárásainak megfelelő önálló életre.

Az elítélt befogadás utáni megismerésének fontos feladata, hogy a nevelőtiszt minél alaposabb ismereteket szerezzen az elítélt személyiségéről, életútjáról, bűncselekményéről, szociális körülményeiről, kapcsolatiról. A megismerési eljárás alapozza meg az elítélttel együtt kialakítandó nevelési program összeállítását, mely szintén a nevelő feladata.

A nevelő javaslatot készít az elítélt megfelelő csoportba helyezésére, az iskoláztatási forma, munkahely kijelölésére és egyéb, a bánásmódot érintő fontosabb teendőkre.

A büntetés-végrehajtási alkalmazottak következő fontos tennivalója, hogy az elítéltek célszerű foglalkoztatását, a rendelkezésre álló idő pozitív és építő jellegű eltöltését megszervezze. A foglalkoztatás célja, hogy elősegítse az elítéltek szellemi és fizikai erejének fenntartását, olyan alap- és szakműveltség megszerzését, amelynek révén növekszik esélyük a szabadulás utáni visszailleszkedésre.

A büntetés-végrehajtási alkalmazottak feladata az iskolai oktatással, képzéssel kapcsolatos szervezés is. Az elítéltek foglalkoztatásának egyik kiemelt területe az iskolai oktatás. A fogvatartottak iskolai végzettsége, előképzettsége mindenütt alacsonyabb a társadalmi átlagnál, ami jelzi, hogy a bűnelkövetők többségénél a normál szocializációs folyamatokban zavarok, hiányok keletkeztek. Kézenfekvőnek tűnik a börtönben e hiányok pótlásával elősegíteni a társadalomba beilleszkedés műveltségi feltételeinek javítását.

Az elítélt jogosult az intézet házirendje szerint művelődési és sportprogramokon részt venni, ennek érdekében öntevékeny szervezeteket, műkedvelő csoportokat, szakköröket szervezhetnek. A büntetés-végrehajtási alkalmazottak ehhez segítséget, támogatást nyújtanak.

A magyar börtönügyben jelentős hagyományai vannak az elítéltek vallás erkölcsi nevelésének, amely a rendszerváltás időszakában éledt újjá. Az egyház börtönmissziós, illetve pasztorációs tevékenysége útján előkészíti a beilleszkedési feltételek javítását. A büntetés-végrehajtási alkalmazottak ehhez segítséget, támogatást nyújtanak.

A büntetés-végrehajtás céljából következik az az általános követelmény, hogy a szabadságvesztés ténye ne szakítsa meg az elítélt pozitív emberi és társadalmi kapcsolatait. A kapcsolattartás formái a levelezés, a telefonhasználat, a látogatás, csomagküldés, valamint a rendkívüli eltávozás. A büntetés-végrehajtási intézetnek, ill. az ott dolgozó büntetés-végrehajtási alkalmazottaknak a lehetőségeiken belül mindent meg kell tennie a

szabaduló visszavezetése érdekében. A végrehajtás korszerű felfogása szerint a szabadulásra való felkészítésnek a lehető leghamarabb, már az elítélt intézetbe felvételét követően el kell kezdődnie. A szabadulás utáni beilleszkedést segíti az utógondozás is.

A büntetés-végrehajtási felügyelők (biztonsági felügyelő, körletfelügyelő, munkáltatási felügyelő) speciális feladatai és tevékenységei:

A büntetés-végrehajtási felügyelő biztosítja a büntetés-végrehajtási szerv védelmét (az intézet területére beléptetés és kiléptetés; a járművek rakodásának ellenőrzése; őri, ügyeleti, készenléti és járőri feladatok; fegyveres biztosítás; szolgálati hely átadása-átvétele).

A büntetés-végrehajtási felügyelő biztosítja a fogvatartottak őrzését, felügyeletét és ellenőrzését (pl. kijelölt zárkába, lakóhelyiségbe helyezés; az előírt motozás végrehajtása; a házirend szabályainak megkövetelése; a fogvatartott egyéni és közösségi nevelésének elősegítése, a nevelő tájékoztatása a fogvatartottak magatartásáról; a felügyeletére bízott körletrész, zárka, lakó- és egyéb helyiségek ajtóinak a zárva tartása, a kulcsok átadása az esti létszámellenőrzés után; a napirendben meghatározott esetekben a fogvatartott elhelyezése és kiadása a körletből; az elkülönített és magán elzárást töltő fogvatartottak ellenőrzése; annak megakadályozása, hogy a fogvatartott a körletrészt engedély nélkül elhagyja, a körlet, a zárka vagy más helyiség kulcsát megszerezze; elektromos zárrendszer kezelése, működtetése, áramtalanítása; a fogva tartás rendjét és biztonságát veszélyeztető cselekmény elkövetésének megakadályozása; stb.).

A büntetés-végrehajtási felügyelő biztosítja a fogvatartottak elhelyezési körleteiben a napirend szerinti feladatok végrehajtását, a fogvatartottak foglalkoztatása során felmerülő szakmai és büntetés-végrehajtási követelmények érvényesülését, a büntetés-végrehajtás jogszabályokban meghatározott feladatainak biztonságos körülmények közötti ellátását.

A büntetés-végrehajtási felügyelő végrehajtja a fogvatartottak előállítását, szállítását és kísérését, a fogvatartottak motozását, a fogvatartottak elhelyezését és kiadását a körletből, a fogvatartott ellenszegülésének szükség esetén kényszerítő eszköz alkalmazásával való megszüntetését.

A büntetés-végrehajtási felügyelő tisztában van a kényszerítő eszközök (testi kényszer, könnygázszóró palack, bilincs, gumibot, szolgálati kutya, lőfegyver) alkalmazásának szabályaival és ennek megfelelően jár el használatukkor.

A büntetés-végrehajtási felügyelő vezeti a rendszeresített okmányokat és nyilvántartásokat is.

A büntetés-végrehajtási főfelügyelők (biztonsági főfelügyelő körlet-főfelügyelő, szállítmányvezető) speciális feladatai és tevékenységei:

A főfelügyelő irányítja és folyamatosan figyelemmel kíséri a fogvatartottak őrzését, felügyeletét, ellenőrzését, a biztonsági rendszer működését, annak jelzéseit.

A főfelügyelő tartja az összeköttetést előjáróival és a büntetés-végrehajtási felügyelőkkel. Érvényesíti a körletre vonatkozó rendelkezéseket és a házirendben előírtakat.

A főfelügyelő biztosítja a fogvatartottak részére előírt ruházatot és felszerelést ill. a szabad levegőn tartózkodást is.

A főfelügyelő szervezi a biztonsági ellenőrzéseket.

A főfelügyelő működik közre a körletrend megtartásában, a szállítás, előállítás, kísérés előkészítésében és végrehajtásában.

A főfelügyelő ellenőrzi a felügyelők tevékenységét, a fogvatartottak differenciált elhelyezésének végrehajtását, az elkülönítést és magánelzárást.

A főfelügyelő jelenti a rendkívüli esemény közvetlen veszélyét vagy bekövetkeztét, a fogvatartott által elkövetett fegyelmi vétséget, a bűncselekmény elkövetésének gyanúját, a biztonsági berendezésekben és technikai eszközökben bekövetkezett üzemzavart, a biztonságot veszélyeztető egyéb körülményt, a megszüntetésére tett intézkedést, a fogvatartottal szemben kényszerítő eszköz alkalmazását.

A főfelügyelő szervezi és biztosítja a működéshez szükséges anyagi, technikai feltételeket, az egészségügyi ellátást.

A főfelügyelő ellátja a fogvatartottak befogadásával és szabadításával kapcsolatos – hatáskörébe tartozó – feladatokat.

A főfelügyelő irányítja hivatali időn kívül a napirendben előírtak szerint a fogvatartottak elhelyezési körleteinek belső életét.

Milyen anyagokkal, eszközökkel kell dolgoznia?

A büntetés-végrehajtási alkalmazottak hivatásos állományú tagjai munka közben egyenruhát, ill. védőruhát (köpeny), néhány esetben civil ruhát viselnek.

A biztonsági feladatok ellátásához szükséges anyagok, eszközök: speciális biztonsági rendszerek, kamerák, riasztók, kártyák, lámpák, csengők, védelmi építmények, őrhelyek

technikai berendezései, jelző, riasztó technikai eszközök és rendszerek, zárt láncú televízió rendszer stb.

A nevelési feladatok ellátásához szükséges anyagok, eszközök: számítógép, űrlapok, könyvek, kulturális eszközök (televízió, rádió, újságok), adathordozók, felvevő és lejátszó készülékek, sporteszközök, telefon, levélpapír, boríték stb.

A pénzügyi feladatok ellátásához szükséges anyagok, eszközök: utalványok, űrlapok, számítógép, számológép, stb.

Ügyiratkezeléshez, adminisztrációhoz szükséges anyagok, eszközök: okmányok, nyilvántartások, űrlapok, jelentések, ítéletkiadványok, kérelmek, egyéb papírok, számítógép, speciális adatkezelő szoftverek, digitális fényképezőgép.

Szállítási feladatok ellátásához szükséges anyagok, eszközök: speciális szállítójárművek, személygépkocsik, teherautók, buszok, menetlevelek stb.

Kényszerítő eszközök: könnygázszóró palack, bilincs, gumibot, szolgálati kutya, lőfegyver.

Hol végzi a munkáját?

A büntetés-végrehajtási alkalmazottak általában épületen belül, zárt térben: börtönben, fogházban, vagy fegyházban dolgoznak.

A fogvatartottak munkáltatása, szállítása, szabadlevegőn való tartózkodása, betegsége, bírósági tárgyalása, vagy egyéb különleges események (pl.: temetés, házasságkötés stb.) esetén a büntetés-végrehajtási alkalmazottak épületen kívül, igen változatos helyszíneken is dolgozhatnak.

A büntetés-végrehajtási alkalmazottak dolgozhatnak ezen kívül raktárakban, járműveken, irodákban, konyhákban, kórházakban, parancsnokságokon, üdülőkben, különböző munkáltató helyeken stb.

Munkája során kikkel kerül kapcsolatba, kikkel van dolga?

A büntetés-végrehajtási alkalmazottak munkájuk során a fogvatartottakkal foglalkoznak. Munkájuk célja a fogvatartottak büntetésének a végrehajtása.

Kapcsolatba kerülhetnek a fogvatartottak családtagjaival, különböző, velük kapcsolatban lévő emberekkel, az ún. kapcsolattartókkal.

A büntetés-végrehajtási alkalmazottak munkájuk során igen sokrétű, sokoldalú kapcsolatokat alakítanak ki más szervezetek képviselőivel, dolgozóival. Kapcsolatba kerülnek rendőrökkel, jogi képviselőkkel, ügyvédekkel, bírókkal, civil segítőkkel, lelkesekkel, pedagógusokkal, civil munkáltatókkal, beszállítókkal, biztonságtechnikai szakemberekkel, számítástechnikai szakemberekkel, a sajtó képviselőivel stb.

A büntetés-végrehajtási alkalmazottak együttműködnek az intézet e szakterületéhez tartozó más munkatársaival. A büntetés-végrehajtási intézetek rendvédelmi szervek, szigorú alá- fölé rendeltségben dolgoznak. Minden intézetet parancsnok vezet. Munkájukat törvények szabályozzák.

A büntetés-végrehajtási szervezet működését a Magyar Kormány az igazságügy miniszter útján irányítja. A büntetés-végrehajtási szervezet központi vezető szerve a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, élén a büntetés-végrehajtás országos parancsnokával.

Miért szép és vonzó ez a szakma?

A büntetés-végrehajtási alkalmazottak munkája a bűncselekményt elkövető emberek büntetésének végrehajtása. Aki egyszer bekerül a börtönbe, az esetek túlnyomó részében ki is fog onnan kerülni. Minden büntetés-végrehajtási dolgozónak szerepe van abban, hogy hogyan érkeznek vissza ezek az emberek a társadalomba.

A büntetés-végrehajtás során, különösen az oktatási, nevelési, foglalkoztatási lehetőségek biztosításával a büntetés-végrehajtási alkalmazottaknak óriási szerepe lehet abban, hogy a bűncselekményt elkövető emberek visszataláljanak a társadalomba és megpróbáljanak értelmes, hasznos életet élni, felhagyva a bűnelkövető életmóddal.

Követelmények

Milyen fizikai igénybevétellel, megterheléssel jár a munkavégzés?

A büntetés-végrehajtási alkalmazottak hivatásos állományú tagjai komoly fizikai igénybevételnek vannak kitéve. Képesnek kell lenniük testi kényszer ill. más kényszerítő eszközök használatára is (pl.: lőfegyver) a fogvatartottakkal szemben.

A fizikai erőnlétet, állóképességet rendszeresen, évenkénti felmérésekkel ellenőrzik. Az alkalmazottaknak lehetőségük van fejleszteni fizikai erőnlétüket edzőtermekben, tornatermekben, ill. lögyakorlatokon gyakorolhatják a lövészetet.

Milyen környezeti ártalmakkal, hátrányokkal járhat a szakma gyakorlása?

A büntetés-végrehajtási alkalmazottak munkájuk során elsősorban pszichés terhelésnek vannak kitéve. A nagyfokú figyelemkoncentráció, a monotonia, a sok emberrel való foglalkozás komoly stressz-terhelést jelent.

A szakma gyakorlása során a szolgálati évek szaporodásával megjelenhetnek olyan foglalkozási ártalmaknak, mint a személyiségkárosodás, pszichoszomatikus betegségek. Ezek megelőzése érdekében rekreációs lehetőségeket (pl.: üdülés) vehetnek igénybe, ill. mentálhigiénés programokon (pl.: konfliktuskezelési tréning) vehetnek részt.

Az erős szolgálati kötöttség, a hierarchia komoly szorongást, túlterheltségből adódó fáradtságot okozhat. A szorongás nem egyszer szenvedély-betegségek kialakulásához vezethet: alkoholizmus, dohányzás.

Milyen egészségügyi követelményeket támaszt ez a szakma?

Fontos tudni, hogy minden foglalkozásnak szigorú egészségügyi alkalmassági feltételei vannak.

A fontosabb szempontok közül néhányat kiemelünk, tájékoztató jelleggel:

- jó látás, ép színlátás,
- ép hallás,
- jó egyensúlyérzés,
- karok, kezek, ujjak fokozott használata,
- fokozott figyelem,
- együttműködés,
- jó beszélőképesség.

A foglalkozás gyakorlása során felmerülő kockázati tényezők:

- könnyű fizikai igénybevétel,
- tartós állás, gyaloglás, járkálás,
- tartós kényszer-testhelyzet (görnyedés, térdelés, guggolás)
- érzelmi megterhelés.

Milyen egyéb tulajdonságok megléte kedvező ebben a szakmában?

Fizikai teherbíró képesség, állóképesség: A hosszú órákon át tartó fizikai terhelést (pl.: őrszolgálat, felügyelői munka) bírni kell.

Empátiás készség: Az elítéltekkel csak úgy lehet bánni, ha a büntetés-végrehajtási alkalmazott megfelelő beleérző képességgel rendelkezik.

Kapcsolatteremtő képesség: A büntetés-végrehajtási alkalmazott munkája során igen sokféle személyiségű, sokféle kultúrájú, korú emberrel, fogvatartottal találkozik, akikkel tudni kell bánni. Ehhez elengedhetetlenül szükség van jó kapcsolatteremtő és kommunikációs képességre.

Térlátás: A büntetés-végrehajtás során fontos a fogvatartottak figyelemmel kísérése különböző helyszíneken, különböző téri viszonylatokban (pl.: mozgatás, munkáltatás, stb.). Ehhez szükséges, hogy a távolságot, az emberek mozgását pontosan fel tudja mérni a büntetés-végrehajtási alkalmazott munkája során.

Figyelemkoncentráció, megosztott figyelem: A büntetés-végrehajtás során fontos a fogvatartottak figyelemmel kísérése, a biztonsági berendezések figyelése, az események figyelemmel tartása. Ehhez nagyon fontos a kiváló figyelemkoncentráció és figyelemmegosztás képessége.

Higgadtság: Az önuralmat és a nyugalmat meg kell őrizni minden helyzetben, bármilyen rendkívüli esemény bekövetkeztében (pl.: szökés, lázadás, bűncselekmény elkövetés, túszejtés, stb.). Bármiféle kapkodás baleset- vagy életveszélybe sodorhatja a fogvatartottakat vagy a büntetés-végrehajtási alkalmazottakat.

A büntetés-végrehajtási alkalmazottak számára fontos érték a munkával kapcsolatos biztonság. A büntetés-végrehajtási intézetek biztos munkahelynek számítanak, a munkahely elvesztésének lehetősége kevésbé fenyegető.

A büntetés-végrehajtási alkalmazottak szeretnek emberekkel foglalkozni, és nem zavarja őket, ha sokáig kell zárt helyen tartózkodniuk.

Milyen tantárgyakban kell jó eredményt elérni ehhez a szakmához?

A büntetés-végrehajtási alkalmazottak speciális képzést kapnak jogi, biztonsági, pszichológiai és pedagógiai ismeretekből.

Ezeket az ismereteket a középiskolai tanulmányok során történelem, társadalomismeret (bizonyos középiskolákban pszichológia, pedagógia) órán lehet megalapozni.

Milyen érdeklődési kör a legelőnyösebb ebben a szakmában?

A büntetés-végrehajtási alkalmazottak szeretnek olyan munkát végezni, ahol vállalhatják a dolgokért a felelősséget, ellenőrizhetik azok menetét. Szívesen szerveznek, hoznak döntéseket, könnyen adnak parancsokat és utasításokat. Ugyanakkor nem esik nehezükre a parancsok és utasítások teljesítése sem.

A büntetés-végrehajtási alkalmazottak szeretnek olyan tevékenységet végezni, amellyel segítenek másoknak életük javításában. Kedvelik a másokról való gondoskodást és szeretnek mások problémáin segíteni. Szeretnek másokkal együtt, szoros team munkában dolgozni.

A büntetés-végrehajtási alkalmazottak érdeklődnek a törvények, azok betartása, betartatása iránt. Fontosak számukra a szabályok és a normák.

Szakképzés

A büntetés-végrehajtási alkalmazottá válásnak három útja van.

Az első út, amikor valaki főiskolai végzettséget szeretne szerezni és büntetés-végrehajtási szakra jelentkezik a Rendőrtiszti Főiskolára. Ezt elvégezve tiszti beosztásban tud elhelyezkedni. Ezzel a főiskolai végzettséggel lehet valaki pl. biztonsági tiszt, nevelőtiszt, büntetés-végrehajtási tiszt.

A szakon képzett rendvédelmi szakemberek az egyes büntetések és intézkedések végrehajtása jogi szabályainak, a végrehajtás céljának és feladatainak, valamint a fogva tartottak reszocializálódását elősegítő eszközök és módszerek ismeretében képesek a szakterületen dolgozók munkájának szervezésére, irányítására, illetve ellenőrzésére. Munkájuk során alkalmazzák a büntetés-végrehajtási intézetek biztonságával összefüggő normákat. Feladataikat megfelelő emberi magatartással, nagyfokú felelősség- és hivatástudattal látják el.

A képzés során a hallgatók általános társadalomtudományi, etikai, szociológiai, politológiai, valamint idegen nyelvi ismereteket szereznek. Tanulmányaik jelentős részét teszi ki a szükséges alapozó ismeretek - állam- és jogtudományi ismeretek (magyar alkotmány-, emberi, államigazgatási, büntető-, büntetőeljárás- és polgári jogi ismeretek), pszichológiai, környezetvédelmi, vezetési és szervezési, kommunikációs, valamint informatikai ismeretek, a büntetés-végrehajtással kapcsolatos informatikai, pedagógiai, pszichológiai és szolgálati lélektani ismeretek - megszerzése.

A rendvédelmi szakmai ismeretek körében a leendő büntetés-végrehajtási szervezők bűnügyi, kriminalisztikai, kriminológiai és rendvédelmi alap-, illetőleg szakismereteket, valamint a büntetés-végrehajtásra vonatkozó jogi, biztonságszolgálati, pénzügyi és gazdálkodási ismereteket tanulnak.

A rendvédelemhez szükséges speciális ismereteket és képességeket a hallgatók alaki és lökiképzéseken, védelmi-önvédelmi gyakorlatokon, illetőleg a testnevelésórákon szerzik meg.

A büntetés-végrehajtási alkalmazottá válás második útja, amikor valaki rendelkezik egy civil szakmával és szeretne büntetés-végrehajtási intézetben dolgozni. Ekkor, ha felvették, lehet valaki közalkalmazott, ill. hivatásos állományú büntetés-végrehajtási szakember. Az utóbbi esetben 10 hónapos büntetés-végrehajtási képzésben kell részt vennie. A hivatásos állomány tagjaként lehet valaki tiszt, tiszthelyettes.

A harmadik út, amikor valaki felügyelő, főfelügyelő szeretne lenni. Ekkor jelentkezik büntetés-végrehajtási intézet munkatársának, majd ha felveszik, elvégzi a neki megfelelő képzést és felügyelőként, főfelügyelőként dolgozhat, ill. különböző más beosztásokban.

A büntetés-végrehajtási alkalmazott képzés célja olyan szakemberek képzése, akik biztosítják a büntetés-végrehajtási szerv védelmét, a fogva tartottak őrzését, felügyeletét és

ellenőrzését, a fogva tartottak elhelyezési körleteiben a napirend szerinti feladatok végrehajtását.

Előképzettség

A szakképzésben azok vehetnek részt, akik a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény 37. § (1) és 302. § (1) és (3) bekezdéseiben leírt feltételeknek megfelelnek. A képzésben való részvétel pályaalakmassági vizsgálatához kötött.

Képzési idő

A szakképzés iskolai rendszerű vagy iskolarendszeren kívüli képzésben szerzhető meg. Iskolai rendszerű képzés esetén a képzési idő 1 év. Egyéni felkészülés nem lehetséges.

A szakképzés során oktatott elméleti és gyakorlati ismeretek:

- a büntetés-végrehajtási intézet, intézmény őrzése és védelme,
- fogva tartottak őrzése, felügyelete és ellenőrzése,
- különleges biztonságú körletbe helyezett felügyelete és ellenőrzése,
- fogva tartott szállítása, előállítása és kísérése,
- a büntetés-végrehajtás rendjét sértő cselekmények megelőzése és megszakítása,
- rendkívüli események megelőzésének biztonsági intézkedései (biztonsági elkülönítés, személymozgás, biztonsági ellenőrzés, biztonsági szemle, rendkívüli szolgálat, készenléti szolgálat),
- kényszerítő eszközök alkalmazása (testi kényszer, könnygázcsoport palack, bilincs, gumibot, szolgálati kutya, lőfegyver alkalmazása),
- büntetés-végrehajtási szerv működésének, a fogva tartás rendjének és biztonságának fenntartása érdekében rendszeresített biztonsági berendezések és technikai eszközök alkalmazása,
- ügyiratkezelés, nyilvántartás,
- büntetés-végrehajtási intézetek, intézmények ellátása,
- egészségügyi ellátás- a fogva tartottak egészségügyi ellátása során szükséges őrzési, felügyeleti és ellenőrzési feladatok végrehajtása.

A szakképzés elméleti és gyakorlati tárgyai

Jogi ismeretek, Szolgáltatási ismeretek, Biztonsági ismeretek, Nevelési ismeretek, Rendvédelmi közelharc.

A szakképesítés vizsgakövetelménye

A szakmai vizsga írásbeli, gyakorlati és szóbeli vizsgarészekből áll.

Az írásbeli vizsgarészen a tantárgyak egészét átfogó összetett írásbeli vizsgafeladatokat kell megoldani a vizsgázóknak. Az írásbeli vizsgatételeket az igazságügy-miniszter adja ki.

Az írásbeli vizsga tantárgyai: Jogi ismeretek és Szolgálati ismeretek.

A gyakorlati vizsgarészen a tantárgyak tartalmát komplexen kifejező gyakorlati feladatokat kell megoldani a vizsgázóknak. A gyakorlati vizsgarész feladatait a szakmai vizsgát szervező intézmény dolgozza ki. Biztonsági ismeretek, rendvédelmi közelharc.

A szóbeli vizsgarészen a vizsgázók az igazságügy-miniszter által meghatározott tételek alapján adnak számot tudásukról. A szóbeli vizsga tantárgyai és időtartama: biztonsági ismeretek, nevelési ismeretek. A vizsgázónak minden tantárgyból egy-egy kérdést kell megválaszolnia.

A szakképesítés OKJ azonosító száma: 51 8912 01

Kapcsolódó foglalkozások

Büntetés-végrehajtási felügyelő,

Vagyonőr

Biztonsági felügyelő,

Testőr

Körletfelügyelő,

Portás

Munkáltatási felügyelő,

Éjjeliőr, telepőr

Egyéb védelmi szolgáltatási foglalkozások,

A szakképesítéssel betölthető munkakörök

Biztonsági felügyelő

Körletfelügyelő

Munkáltatási felügyelő

Munkahelyi biztonsági felügyelő

A szakmával kapcsolatos további információk részletesen a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet: www.nive.hu honlapján található, Szakképzési dokumentumok címszó alatt.

Szakmai gyakorlat és szakmai továbbképzés az Európai Unióban

Az alábbi honlapon különböző nemzeti és nemzetközi oktatási-képzési pályázati programok találhatók. Így többek között az Európai Bizottság Socrates oktatási és Leonardo da Vinci szakképzési programjai, valamint a felsőoktatásban résztvevők közép-európai CEEPUS programja.

A honlap információt nyújt a felsőoktatási rendszereket támogató Tempus III. és az Erasmus Mundus programokról, valamint az Európai Unió Kutatási és Technológiafejlesztési Keretprogramjának lehetőségeiről.

Elérhetőség: www.tka.hu

Kereseti lehetőségek:

Az egyes foglalkozások átlagkereseti statisztikáját – több évre visszamenőleg – az Állami Foglalkoztatási Szolgálat honlapján teszi közzé, a Statisztika menüpontban (egyéni bérek és keresetek statisztikája).

Elérhetőség: www.afsz.hu

Elhelyezkedési lehetőségekről tájékozódhat az Állami Foglalkoztatási Szolgálat kirendeltségein, a www.afsz.hu internetes elérhetőségen, vagy mobiltelefonon a <http://wap.afsz.hu> linken.

A büntetés-végrehajtási alkalmazott foglalkozást bemutató **pályaismertető film** elérhető az Állami Foglalkoztatási Szolgálat www.afsz.hu, valamint a Nemzeti Pályainformációs Központ www.npk.hu, továbbá az e-pálya www.epalya.hu internetes elérhetőségeken.

Kiadja: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal
Felelős kiadó: Pirisi Károly főigazgató

Ez a kiadvány az Európai Unió és a Magyar Állam társfinanszírozásával 2005-ben készült. Aktualizálva 2008-ban.
A jelen dokumentum tartalma nem feltétlenül tükrözi az Európai Bizottság a tárgyra vonatkozó hivatalos véleményét.